

Щербак В.М.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ТРАНСРЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ: ПОРЯДОК ДЕННИЙ ТА ПРЕДМЕТИ ВІДАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто регіональну політику та міжнародну співпрацю, які виступають елементами державної політики у багатьох пострадянських державах. Вивчено особливості традиційних підходів до координування і контролю щодо транскордонної співпраці та причини їх домінування. Встановлено ознаки європейської інтеграції як важливого завдання з адаптації до світових та європейських норм транскордонної/трансрешіональної співпраці. З'ясовано специфіку пошуку державою гнучкої моделі координації та стимулювання регіональної співпраці на сучасному етапі. У статті застосовуються фахові методологічні інструменти сучасних наук публічного управління. Виявлено, що відчувається зростання цікавості до України та щире бажання надати їй допомогу з боку міжнародної спільноти. Розкрито залежність стратегії трансрешіональної співпраці від усвідомлення небезпеки, готовності їй запобігати та зовнішніх умов, які визначають її актуальність. Доведено необхідність поширення прикладів усвідомлення політичними лідерами необхідності консенсусного бачення проблем та перспектив трансрешіональної співпраці. З'ясовано потребу перегляду змісту та перспектив трансрешіональної співпраці за умов глобалізації та технологічної революції. Приділено увагу ефективності перетворення публічного менеджменту трансрешіональної співпраці на ефективний командний механізм. З'ясовано значення новітнього змісту трансрешіональних контактів, які надають більш вигідні пропозиції співпраці. Встановлено, що середовище вільного циркулювання нових ідей та підходів формується як наслідок інноваційно – технологічної революції. Доведено, що досвід конкретних регіонів світу свідчить, що участь політичної співпраці зовсім не означає інтенсифікації економічних відносин та реалізації проєктів. Встановлено, що приклад туризму засвідчує, що трансрешіональна співпраця може бути орієнтована на конкретний регіон. Розкрито актуалізацію кластерного підходу стосовно питання організаційної та інституційної спроможності держав та конкретних регіонів, а також щодо розвитку інфраструктури певних галузей. З'ясовано, що на сучасному етапі однією із форм урядового піклування трансрешіональною співпрацею виступає патронат голів держави. Доведено, що євроінтеграція виступає постійно діючим чинником інтересу України до трансрешіональної співпраці. Зроблено висновок про завдання щодо усвідомлення потреб конкретних регіонів та спроможності локальних громад і регіональної публічної влади подавати заявки на трансрешіональну допомогу та взаємовигідний економічний обмін.

Ключові слова: трансрешіоналізм, порядок денний, економічна ефективність, децентралізація, адаптація, управлінська ініціатива.

Постановка проблеми. Створення дієвих механізмів стимулювання регіонального співробітництва вимагає переформулювання завдань та визначення нових ефективних механізмів досягнення проміжних та кінцевих цілей. Регіональна політика та міжнародна співпраця іноді виступають протилежними елементами державної політики в багатьох пострадянських державах. Попри істотні зміни, які вже відбулися в період глобалізації, традиційні підходи до координування і контролю щодо транскордонної співпраці з нею продовжують домінувати.

Для сучасної України в контексті європейської інтеграції важливим завданням є адаптація до

світових та європейських норм транскордонної/трансрешіональної співпраці. Ця адаптація має здійснюватися з урахуванням небезпеки та викликів, спричинених російською агресією. Ідеться як про посилення контролю за рухом ресурсів громадян, так і про зняття штучних бар'єрів та відомчих суперечностей у відносинах між зацікавленими сторонами. Отже, українська держава на сучасному етапі шукає гнучку модель координації та стимулювання регіональної співпраці. Це вимагає ідентифікації змісту цієї діяльності та основних потреб територій, які будуть залучені до неї.

Прогнозування рівня транснаціональної співпраці істотно ускладнюється реаліями війни

росії проти України. Разом з цим, відчувається зростання цікавості до України та шире бажання надати допомогу нашій державі з боку міжнародної спільноти. Ці чинники та «налаштування» громадської думки повинні бути ефективно використані в сучасних умовах.

Аналіз останніх публікацій. Основні вектори еволюції сучасної трансрегіональної співпраці вивчає потужна група знаних українських вчених. Т. Бутенко здійснює оцінку міжрегіональної економічної інтеграції в Україні [1], Т. Гордєєва розглядає міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі [2], Є. Іванов вивчає мегарегіональні торговельні угоди, їх основні положення та потенційний вплив на глобальну торгівлю [7], Н. Калюжна надає увагу міждержавним торговельним конфліктам як уособленню політики непротекціонізму [8], В. Панченко та Н. Резнікова аналізують нову норму світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму [11]. Поряд з цим, істотним завданням сучасної науки залишається встановлення змісту порядку денного регулювання сучасної трансрегіональної співпраці.

Метою статті є з'ясування порядку денного сучасної транснаціональної співпраці. Завданням статті є виявлення особливостей адаптації публічного врядування до нових параметрів трансрегіонального співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порядок денний трансрегіональної співпраці включає не лише перспективи розширення контактів між територіями різних країн, але й ризики, відповідно до яких публічне управління має формувати стратегії реагування. Ця стратегія залежить від усвідомлення небезпеки, готовності їй запобігати та зовнішніх умов, які визначають її актуальність. Серед таких викликів провідне місце посідає транскордонна злочинність. Згідно з українським дослідником Д. Чувиріним, «динаміка процесу глобалізації, зокрема зменшення бар'єрів на шляхах руху вантажів та основних пасажиропотоків, міжнародних фінансових операцій, дозволили транскордонній злочинності розширити діапазон своїх інтересів та діяти за межами традиційних кордонів, використовуючи нові можливості для швидкого переміщення своєї діяльності в різні регіони світу. Основні (за родом діяльності) міжнародні злочинні організації стали глобальнішими. Одночасно, більшість місцевих кримінальних груп розширили свою діяльність за межі держав, створюючи загально-регіональні загрози» [13, с. 70].

Подолання комплексу проблем в рамках міжнародної співпраці визначає наявність конкретних схем та структур, які забезпечують постійні контакти на рівні урядів. Наявність організацій міждержавної співпраці в конкретних регіонах світу є прикладом усвідомлення політичними лідерами необхідності консенсусного бачення проблем та перспектив трансрегіональної співпраці. С. Шергін справедливо наголошує, що «у рамках Європейського Союзу діють двосторонні контакти з багатьма учасниками АСЄМ, зокрема з країнами АСЕАН, Китаєм, Японією, Індією, Кореєю та росією. Окремі держави, наприклад, Південна Корея, мають аналогічні механізми двосторонньої співпраці з Асоціацією і водночас із провідними гравцями ЄС, який є для неї основним іноземним інвестором. Головна перевага АСЄМ полягає в тому, що дві частини цієї організації – ЄС і АСЕАН, розвиваючи економічну інтеграцію на власних теренах, сприяють розвиткові міжрегіональної інтеграції в Азії та Європі. Особливо це стосується інтеграції за формулою АСЕАН+3 (Японія, Китай, Південна Корея)» [14, с. 33].

Порядок денний трансрегіональної співпраці на початковому етапі формується на основі процедур та правил, які визначали контакти в минулому. Однак в умовах глобалізації та технологічної революції існує потреба перегляду змісту та перспектив трансрегіональної співпраці. В. Єсіна слушно вважає, що «розвиток міжрегіональних взаємодій більшою мірою відноситься до компетенції практичної діяльності самих регіонів. Прямий зв'язок регіонів між собою за умови орієнтації на законодавчі положення й основи державної політики, на наш погляд, може забезпечити більш корисні результати в реальному часі виконання завдань і зобов'язань, що несуть взаємовигоду регіонам-учасникам» [5].

Інноваційність виступає одним з ключових пріоритетів удосконалення трансрегіональної співпраці. Що більш новітній зміст несуть контакти, то більш вигідним виступає пропозиція співпраці. Її перспективи визначаються початковим технологічним рівнем партнерів. На думку В. Єсіної, «розробки стратегій розвитку на регіональному рівні та врахування зростаючої ролі міжрегіональних взаємодій в активації інноваційного процесу в Україні, концентрують увагу на трьох складових регіональної політики, а саме: оцінці інноваційного потенціалу, проектуванні стратегічних програм і реформуванні механізмів їх реалізації» [5].

Актуальними аспектами порядку денного трансрегіональної співпраці слід вважати креативність

та неординарність підходів до збільшення обсягів співпраці. Середовище вільного циркулювання нових ідей та підходів формується як наслідок інноваційно-технологічної революції. Згідно з аналізом практичної діяльності регіонів щодо розробки перспектив інноваційного розвитку, здійсненого В. Єсіною, «виявлено значні недоліки в цій роботі, серед яких – несистемність, неоригінальність (відсутність специфіки своєї стратегічної лінії), незавершеність розробок. Для їх подолання запропоновано нові типи моделей розвитку, що базуються на постійній практиці ведення робіт щодо управління інноваційним процесом в кожному регіоні» [5].

Аналіз ефективності міжрегіональної економічної діяльності сучасної України призводить до висновків про консервативність вузького географічного розподілу трансрегіональних ініціатив. Приклади конкретних регіонів світу свідчать, що участь політичної співпраці зовсім не означає інтенсифікації економічних відносин та реалізації проєктів. Ю. Присяжнюк вважає за можливе поширити висновки про тенденції економічних зв'язків між Україною і країнами Центральної та Східної Європи. «Розглядаючи регіони цих країн як їхні частини, на міжрегіональну співпрацю. Через брак необхідної для аналізу статистичної інформації про економічні зв'язки між регіонами країн Центральної та Східної Європи та України, методом перенесення знань про ціле на його частини», вказує науковець [12, с. 249].

Крім географічно-просторового підходу до визначення актуального порядку денного трансрегіональної співпраці є важливим галузевий принцип. Приклад туризму засвідчує, що трансрегіональна співпраця може бути орієнтована на конкретний регіон. Метою співпраці, зокрема, виступає інтенсифікація експлуатації туристичних послуг. Ю. Леонт'єва та Н. Влащенко справедливо роблять висновок, що «чинники, які впливають на розвиток туризму, є важливими для формування механізму управління і розвитку дослідженого явища, однак вони не будуть враховуватися в процесі виконання міжрегіональної кластеризації. Також вважаємо, доцільним розширити групу показників підсистеми «підприємство» за допомогою введення показників обсягу наданих послуг, які пропонується виділити додатковою аналітичною групою» [10, с. 178].

Пошук нових організаційних форм галузевої співпраці між регіонами визначається необхідністю раціонального використання ресурсів та механізмів прийняття рішень. Кластерний підхід актуалізує питання організаційної та інституційної спроможності держав та конкретних

регіонів щодо розвитку інфраструктури певних галузей. Ю. Леонт'єва та Н. Влащенко визначають «принципові контури туристських кластерів, до яких відносять єдину систему стратегічного управління, налагодженість виробничих зв'язків і стабільність грошових потоків, корпоративну відповідальність і гнучкий механізм управління прибутком та інвестиціями. Як нова організаційна структура туристський кластер формує свою нормативно-правову базу внутрішніх відносин (ціни, об'єкти постачань, квоти та ін.), налагоджує управлінський облік, створює резервні фонди, тобто освоює мобільну й оперативну технологію ефективної діяльності кластера» [10, с. 183].

Кейси горизонтальної співпраці між прикордонними регіонами виступають важливим чинником оптимізації порядку денного взаємодій між економічними акторами та установами. Разом з цим, важливого значення набуває також політична діяльність центральних урядів та їх зацікавленість у конкретних міжрегіональних проєктах. На сучасному етапі однією із форм урядового піклування трансрегіональною співпрацею виступає патронат голів держави. Як вважають Л. Левашова та Н. Савіна, «у контексті розвитку міжрегіонального співробітництва, надзвичайно важливим заходом залишається Конференція голів обласних державних адміністрацій, обласних рад України та воєвод і маршалків воєводств Республіки Польща, яка відбувається в рамках Економічного форуму «Україна-Польща» під патронатом та за участі президентів України та Польщі» [9, с. 77].

Мотивація до модернізації трансрегіональної співпраці підживлюється не лише з центрального рівня, але й з рівня локальних громад. Локальний порядок денний може стимулювати трансрегіональну співпрацю на основі впровадження проєктів місцевого розвитку. На думку Л. Левашової та Н. Савіної, «системна і сконсолідована політика щодо розвитку трансрегіонального співробітництва в значній мірі дозволяє успішно вирішувати локальні проблеми, максимально використовуючи національний потенціал і поступово згладжувати рецидиви периферійності у соціально-економічному розвитку окремих територіально-адміністративних одиниць» [9, с. 78].

Географічна локалізація конкретних економічних ініціатив з'являється як наслідок стратегічних прагнень конкретних держав. У цьому контексті євроінтеграція виступає постійно діючим чинником інтересу України до трансрегіональної співпраці. Це тло для конкретних форм організації міжрегіональних взаємодій. Згідно

з Л. Левашовою та Н. Савіною, «основною організаційною формою транскордонного співробітництва є єврорегіони, практика функціонування яких в останні роки показала свою ефективність у справі ліквідації бар'єрів для вільного руху людей, товарів, послуг, капіталів» [9, с. 78].

Обрання оптимальної форми регіональної співпраці дозволяє задовольнити інтереси всіх сторін та побудувати відносини на довгий термін. При цьому сучасні міжнародні економічні об'єднання пропонують власні оптимальні форми для співпраці та подальшого розвитку. На це, зокрема, вказує досвід функціонування Міжрегіональної Асоціації «Карпатський єврорегіон» – найбільшого з усіх нині існуючих єврорегіонів, який об'єднує прикордоння п'яти країн: України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. З боку України до Асоціації входять Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області, з боку Польщі – Підкарпатське та Малопольське (лише одна гміна Ропа) воєводства [9, с. 79].

Важливим елементом порядку денного реформування трансрегіональної співпраці слід вважати переформатування відносин між регіонами всередині конкретних держав. Приклад сучасної України дозволяє говорити про поступове подолання архаїчних практик взаємодії між економічними системами регіонів. Згідно з І. Заблудською та Є. Ахромкіним, «домінування протягом тривалого періоду постачальницько-збутових економічних відносин між регіонами зумовило формування в основному торгових зв'язків як найпростішої форми міжрегіонального короткострокового співробітництва обминаючи проблеми спільного використання природних, особливо води. Активізація міжрегіонального співробітництва у довгостроковому періоді, передбачає формування та реалізацію стратегій й програм міжрегіонального (транскордонного) співробітництва, які мають завбачувати використання новітніх організаційних форм і визначити основні завдання їх функціонування» [6, с. 24].

Порядок денний трансрегіональної співпраці включає коло питань, які стосуються конкретних предметів відання інститутів публічної влади та місцевого самоврядування. Важливим елементом еволюції цих відносин є розширення кількості стейкхолдерів трансрегіональної співпраці та державної регіональної політики. Як стверджують І. Заблудська та Є. Ахромкін, «особливе місце у сучасних організаційних формах міжрегіонального співробітництва займають євросре-

гіони. Сьогодні це одна з найбільш поширених форм розвитку трансграничної співпраці в ЄС та вирішення проблем раціонального використання спільних природних ресурсів (особливо водних). Значного імпульсу транскордонному співробітництву надасть інформаційна підтримка цього процесу, яка має бути сформована у відповідну інформаційну інфраструктуру, розвиток якої обумовлений слабкістю зв'язків між регіонами-учасницями євро регіонів» [6, с. 24].

Таким чином, порядок денний регіональної співпраці в сучасний період складається з процедурних та інституційних засад, а також векторів економічного і суспільно-політичного розвитку. Подолання інерції бюрократичної структури та директивного урядування має забезпечити комплексний розвиток міжрегіональних контактів, а також надати можливість визначити конкретні цілі й плани співпраці.

Висновки. Таким чином, параметри трансрегіональної співпраці на сучасному етапі формуються на основі потреб відновленням глобальної економіки після Covid-19. Також світові економічні лідери намагаються перебудувати механізми світової економіки внаслідок відповідно до кризових елементів і явищ, які виникли внаслідок російської агресії. У зв'язку з цим трансрегіональна співпраця набуває вимірів міждержавної взаємодопомоги, ресурсного забезпечення, подолання наслідків кризи. Поряд з цим, Україна має будувати власний профіль економічної співпраці. Ідеться про диверсифікацію джерел енергетичного забезпечення та інших товарів і послуг, гнучкість підходу до стимулювання трансрегіонального співробітництва.

Завдання трансформації підходів публічного урядування полягає в усвідомленні потреб конкретних регіонів та спроможності локальних громад і регіональної публічної влади своєчасно подавати заявки на допомогу та взаємовигідний економічний обмін. Зазначені дії та процеси вимагають інформаційно-аналітичної діяльності та компетентності відповідних установ і структур. Бажаними проектами в цьому контексті є формування електронної бази потреб регіонів для її трансляції на трансрегіональний і міждержавний рівень. Успіх трансрегіональної співпраці буде залежати від ініціативності та динамічності центрів прийняття рішень й управлінських структур. Підвищення інституційної спроможності публічної влади в контексті трансрегіональної співпраці вимагає подальшого дослідження тематики, порушеної в даній статті.

Список літератури:

1. Бутенко Т. О. Оцінка міжрегіональної економічної інтеграції в Україні. *Економіка та право*. 2013. № 2. С. 126–131.

2. Гордєєва Т. Міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 2 (19). 125 с.
3. Дугінець Г. К. Павлишина Санкції у зовнішній торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 6. С. 5–17.
4. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-ukrayinskyhsanktsij/>.
5. Єсіна В. О. Розвиток інноваційного потенціалу регіону з використанням механізму управління міжрегіональними взаємодіями. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10 (1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10(1)_28).
6. Заблодська І. В., Ахромкін Є. М. Інфраструктурні забезпечення активізації міжрегіонального співробітництва в Україні: стан та задуми. *Прометей*. 2013. № 1. С. 22–25.
7. Іванов Є. І. Мегарегіональні торговельні угоди: основні положення та потенційний вплив на глобальну торгівлю. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 17 (1). С. 38–42.
8. Калюжна Н. Г. Міждержавні торговельні конфлікти як уособлення політики непротекціонізму. *Проблеми системного підходу в економіці*. Київ. 2019. Вип. 1 (69). С. 30–36.
9. Левашова Л. Н. Савіна Міжрегіональна співпраця як елемент розвитку польсько – українського економічного співробітництва. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2010. Вип. 3. С. 72–89.
10. Леонт'єва Ю. Ю., Влащенко Н. М. Прикладні аспекти міжрегіональної кластеризації в туризмі. *Бізнес Інформ*. 2012. № 9. С. 177–183.
11. Панченко В., Резнікова Н. Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. *Міжнародні відносини*. Серія «Економічні науки»: збірник наукових праць. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144.
12. Присяжнюк Ю. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічних міжрегіональних зв'язків України. *Вісник Львівського університету*. Сер. : Міжнародні відносини. 2011. Вип. 28. С. 243–252.
13. Чувирін Д. Е. Сучасний стан та перспективи міжрегіональної протидії організованому наркобізнесу (досвід деяких країн світу). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. Вип. 20. 69–82.
14. Шергін С. АСЕМ – діюча модель міжрегіональної співпраці. *Зовнішні справи*. 2013. № 3. С. 32–36.

Shcherbak V.M. TRANS-REGIONAL COOPERATION: THE AGENDA AND SUBJECTS OF RESPONSIBILITY IN MODERN CONDITIONS

Regional policy and international cooperation, which are elements of state policy in many post-Soviet states, are considered. Peculiarities of traditional approaches to coordination and control of cross-border cooperation and the reasons for their dominance are studied. Signs of European integration as an important task of adaptation to global and European norms of cross-border/transregional cooperation have been established. The specificity of the state's search for a flexible model of coordination and stimulation of regional cooperation at the current stage has been clarified. The article uses professional methodological tools of modern public administration sciences. It was revealed that there is a growing interest in Ukraine and a sincere desire to provide assistance to our state on the part of the international community. The dependence of the strategy of transregional cooperation on awareness of danger, readiness to prevent it and external conditions that determine its relevance is revealed. The need to spread examples of awareness by political leaders of the need for a consensus vision of the problems and prospects of transregional cooperation is proven. The need to review the content and prospects of transregional cooperation under the conditions of globalization and technological revolution has been clarified. Attention is paid to the effectiveness of the transformation of public management of transregional cooperation into an effective team mechanism. The meaning of the latest content of transregional contacts, which provide more profitable offers for cooperation, is clarified. It is established that the environment of free circulation of new ideas and approaches is formed as a result of the innovation and technological revolution. It has been proven that the experience of specific regions of the world show that the participation of political cooperation does not at all mean the intensification of economic relations and the implementation of projects. It was established that the example of tourism proves that transregional cooperation can be focused on a specific region. The actualization of the cluster approach regarding the issue of organizational and institutional capacity of states and specific regions, as well as regarding the development of the infrastructure of certain industries, has been revealed. It was found that at the current stage, patronage of the heads of state is one of the forms of governmental patronage of transregional cooperation. It has been proven that European integration acts as a permanent factor of Ukraine's interest in transregional cooperation. A conclusion was made about the task of understanding the needs of specific regions and the ability of local communities and regional public authorities to submit applications for transregional aid and mutually beneficial economic exchange.

Key words: *transregionalism, agenda, economic efficiency, decentralization, adaptation, managerial initiative.*